

BX 1751

J4

v. 2

1852-54

t. 2

Capilla de la Universidad
de Würzburg

FONDO BIBLIOTECA PUBLICA
ESTADO DE NUEVO LEON

TRACTATUS
DE DEO VERBO INCARNATO

AUCTORE R. P. THOMA HOLTZGLAU S. J.

SS. THEOLOGIE DOCTORE EJUSDEMQUE

IN ALMA UNIVERSITATE WIRCEBURGENSI

PROFESSORE PUBLICO ET ORDINARIO.

INSTITUTIONES
THEOLOGICÆ

DE

INCARNATIONE VERBI DIVINI.

PROOEMIUM.

IN QUO PRÆMITTUNTUR QUÆDAM DE VARIIS HUIUS MYSTERII NOMINIBUS; DE HÆRESIBUS CIRCA ILLUD OBORTIS; TUM GENERATIM DOGMA CATHOLICUM ET INCARNATIONIS DEFINITIO EXPONITUR.

1. Ad exprimendum *magnum* hoc, teste Apostolo 1. ad Tim. 3. v. 16. *pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne*, nimirum Incarnationis mysterium, SS. Patres diversis nominibus usos, licet in dogmate concordantes, accepimus. S. ATHANASIO orat. 2. cont. Arian. n. 9. CLEMENTI ALEXANDRINO L. 5. Strom. (opp. p. 565. C. edit. Morell. Paris. 1629), S. BASILIO L. 1. cont. Eunom. n. 7. (opp. t. 1. p. 218.), S. CHRYS. hom. 67. in Gen. c. 49. v. 9., S. CYRILL. ALEX. Glaphyr. in Gen. L. 6. (opp. t. 1. p. 188. A.) aliisque, præsertim Græcis, vox *οἰκονομία*, *dispensatio*, ex occulto consilio profecta placuit. Œconomia autem providam rei alicujus gestionem significat; specialiter vero providentiam et indulgentiam beneficam, qua quis a rigore juris decedens condescendit utilitati alterius. Hoc modo ad Œconomiam pertinet tum ipsa naturæ humanæ ad Verbum assumptio; tum quidquid in ea natura Christus pro nobis gessit; unde et apud Græcos ad Theologiam quidem revocantur, quæ ad naturam divinam: ad Œconomiam vero, quæ ad humanitatem assumptam spectant, et mysteria consequentia.

2. S. CYRILLO in L. 2. cont. Nestorium (opp. t. 6. p. 59. D.) vox *ληψίς*, *sumptio*, *acceptio*, *assumptio*, arrisit, per hanc conjunctionem naturarum in persona Verbi intelligens, ut ibidem exponit. Voce eadem jam ante usum fuisse Apostolum ad Philip. 2. v. 7. observat VICILIUS L. 4. cont. Eutychem, (Bibl. magna PP. t. 4. p. 513. B.), ubi et Eutychianos ait, verbum istud declinasse, quod apertius, quam causæ illorum expediret, naturarum in Christo discrimen ostenderet. Quod si proinde postea S. CYRILLUS ipse, aliive dicta vocabula rejecisse videantur, id solum fecerunt in sensu Nestorii. Sic,

dum S. CYRILL. anathematismo 8. (opp. t. 6. p. 153. E.) anathema dicit illi, qui assereret, *assumptum* hominem una cum Dei Verbo adorandum : Item, dum in refutat. Theodoreti (opp. t. 6. p. 226. C.) ait, non assumptum esse hominem a Deo Verbo et quadam habitudine collatum, sed illum potius hominem esse factum; hoc tantum cavere voluit, ne quis sic assumptum esse hominem putaret, aut adorandum cum Verbo, quo modo existimabat Nestorius : h. e. jam in matris utero antea plene formatum ac perfecte subsistentem per se, sive qui jam habuisset subsistentiam propriam et personam; unde Hæresiarcha hic inferebat, præter divinam personam Verbi, esse in Christo alteram hominis, hancque una cum Deo Verbo adorandam. Hoc CYRILL. epist. ad Joann. Antiochen. (opp. t. 5. part. 2^a. sect. 2^a. p. 193. A.) his verbis declarat : *Non hominem alium sibi conjunxit, ut quibusdam (Nestorianis) visum. Tum epist. priore ad Successum (ibid. p. 139. B.) : Factus est, inquit, homo : non hominem assumpsit, ut Nestorio videtur. Aliis subinde corporatio, incorporatio, ut TERTULLIANO de carne Christi c. 4., S. GAUDENTIO BRIX. serm. 2. (Bibl. magna PP. t. 2. p. 16. A.); aliis inhumanatio, ut FACUNDO HERMIAN. pro defens. trium Capit. c. 3. tum EPIPHANIO hæc. 30. n. 27. in usu fuit.*

3. Magis tamen prope ad mysterii tum naturam, tum proprietatem accedit vox *Incarnatio*, Græcis *σάρκωσις*, derivata ab illo Joan. 1. v. 14. *Et Verbum caro factum est*; quem proinde secuti S. IRENÆUS, L. 3. c. 21. (al. 19. n. 1.) relatus a THEODORETO Dial. 1. tum ipsa Nicæna Synodus in Symbolo docens : *et incarnatus est de Spiritu sancto*; ac passim Veteres. Duo tamen hic advertimus :

1um. Incarnationem dici per synecdochen, vi cujus, juxta usitatam Scripturæ phrasin, caro, quæ pars tantum est hominis, sumitur pro homine. Sic Gen. 6. v. 12. *Omnis caro corruperat viam suam*. Luc. 3. v. 6. *Videbit omnis caro salutare Dei*. Ad Rom. 3. v. 20. *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo*, i. e. nullus homo per solam legem Moysis salvus fieri potest sine Christo. Necdesunt rationes congruentiæ, cur assumptio naturæ humanæ a carne potius, quæ est pars hominis ignobilior, dicta sit Incarnatio, quam animatio ab anima, licet hæc nobilior sit. Prima; quia pars illa ignobilior melius exprimit summam illam exinanitionem Filii Dei, de qua ad Philipp. 2. v. 7. ait Apostolus : *Semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. Altera; quia aptius eo nomine ostenditur, Verbum assumpsisse naturæ nostræ infirmitates; hoc enim cum non ita appareret, exprimendum erat. Tertia; quia caro proprie dicta carnem animatam significat, ac proinde totam naturam humanam; ut enim Aristot. observat, L. 5. de Generat. animal. caro mortua et inanimata æquivoce solum et improprie caro dicitur. Et hanc quidem rationem TERTULL. L. de Carne Christi c. 6. innuit. Item ALEXIUS epist. ad Nestorium, quæ extat initio Concilii Ephesini.

2um. Catholicos nihilominus aliquando refugisse illius vocis usum; sed ea duntaxat ex causa, ne consentire viderentur abominandæ hæresi Apollinaris, qui initio non integram hominis naturam, h. e. carnem et animam rationalem; sed carnem solam a Verbo assumptam fuisse docuerat, ac proinde *σάρκωσις*, *Incarnationis*, vocabulo maxime utebatur, tanquam quod solius carnis susceptionem exprimeret; etsi postea errorem tempera-

turus novo errore diceret, etiam animam quidem assumptam fuisse, sed sine mente, ita ut Verbum nunc solius mentis vices suppleret, quod antea dixerat esse loco totius animæ. Verum submoto interim Apollinaris errore, vocis *Incarnationis* usus rediit, atque apud Theologos prorsus invaluit; ex quo disputari inter illos cœptum de illa CYRILLI sententia, qua dixerat *naturam unam Verbi incarnatam*, de qua et nos suo loco disseremus.

4. Ex omnibus vero fidei nostræ mysteriis vix ullum est pluribus impugnatum erroribus, quam istud, de quo agimus. S. FULGENTIUS L. 1. ad Tras. c. 4. totam illam fidei adversantium opinionum varietatem in duo conclusit capita, dum alios esse dicit, qui Incarnationis mysterium *omnino non credunt*; alios, *qui non sicut est credunt*. Ad priorem ordinem Judæi, Ethnici, Athei pertinent; ad alterum reliquum omne, varium et numerosum hæreticorum vulgus. Primo, secundo, quin et tertio adolescentis Ecclesiæ seculo maxime grassatæ sunt judaicæ hæreses : hoc est, eorum, qui in Ecclesiam primum e Synagoga, vel Judaismo conscripti fuerant. Græcas ac philosophicas sive eorum, qui ex Gentilismo se Christianis adjunxerunt, tertio et quarto seculo maxime insaniisse constat. Quarto et sequentibus seculis, contra mysterium hoc, nati in Ecclesiæ sinu degeneres filii, adulterinis Scripturarum et Patrum interpretationibus pugnarunt. Ex his alii in Christo divinam, alii humanam naturam vel mutilare, vel truncare, ac omnino pernegare ausi sunt, ut Judæi, Græcique; alii vero de gemina illa in Christo natura minime dubitantes, ad utriusque conjunctionem duntaxat offenderunt. Unde, duce Doctore Angelico, omnes, in candidatorum gratiam, quorum id nosse interest, in tres classes, attentis singulorum erroribus, subdividimus : prima est eorum, qui circa divinitatem Christi; altera aliorum, qui circa humanitatem Christi; tertia illorum demum, qui circa naturæ utriusque conjunctionem errarunt.

5. In prima classe *Cerinthus* agmen ducit, ex vulgato Judæorum præjudicio, Christum merum hominem futurum esse, Jesum tantummodo hominem fuisse tradens, ex Maria et Josepho genitum; in hunc vero descendisse Christum, h. e. Cerinthi mente, Spiritum sanctum ad Jordanem in columbæ specie, ac postquam passus est Jesus, Christum revolasse sursum; Jesum autem resurrexisse. Sic de Cerintho L. 1. c. 25. (al. 26. n. 1.) EPIPHAN. Hæc. 28. n. 1. At AUGUSTIN. de Hæres. c. 8. et PHILASTRIUS Hæc. 36. volunt, Cerinthum docuisse, *non surrexisse Jesum, sed resurrecturum esse*. Testibus S. EPIPHAN. et PHILASTRIO hic idem Cerinthus fuit, qui Apostolorum tempore quæstionem movit de circumcissione et observantia legalium, ad quam decidendam primum Hierosolymis ab Apostolis fuit celebratum Concilium.

Cerinthi errores primo secutus est *Ebion*, Cerinthi nimirum, teste PHILASTRIO, discipulus. Item *Carpocrates*, Alexandrinus genere, et præcipuus Gnosticorum auctor, excepto tamen errore de legalibus. *Nazaræi*, sive ut græce concepti sunt, *Nazoræi*. *Helcesæi*, sic dicti ab Elxai impostore et pseudopropheta. *Theodotus*, coriarius. *Symmachus*, Bibliorum editionis græcæ auctor. *Beryllus*, Bostræ in Arabia Episcopus. His accensendi sunt *Artemon*, *Theodotus* alter, Argentarius vel Trapezita dictus, Coriarii disci-

pulus, *Melchisedechianorum* auctor, quod non tantum Christum simplicem hominem, sed etiam Melchisedeche inferiorem diceret.

Eandem illam Cerinthi et Ebionis perfidiam, seculo III. circa annum 273. sub FELICE I. instauravit *Paulus Samosatenus*, sic dictus a patria, quia Samosatis oriundus: Antiochenorum Episcopus. Ut enim Zenobiæ, Palmyrenorum reginæ judaizantis, gratiam captaret, Christum docebat non semper fuisse; sed ejus initium, ex quo de Maria natus est, extitisse: nec eum aliquid amplius, quam hominem, fuisse in substantia; divinitatem vero habuisse non nisi per excellentem quamdam participationem, ut qui operibus suis fuisset meritis a divina Sapientia et Verbo perfundi. Ob hanc hæresin duæ Antiochiæ Synodi celebratæ sunt, in quarum prima cum veram fidem simulans Patribus illuisset, postea in altera convictus hæresis damnatus et depositus fuit. Cumque *Photinus*, Sirmiensis Episcopus, ingenio et eruditione clarus, Pauli, cujus discipulus fuerat, hæresin renovaret sub JULIO I. S. P. circa annum 347. iterato damnata fuit in Concilio Mediolanensi; Photinus vero in Sirmiensi anno 351. depositus. *Ario* vero nemo hæreticorum truculentius in Christi divinitatem, illiusque Ecclesiam deseivit. Furere cœpit circa ann. 319. sed ejus gesta et hæresin late expositam vid. suo loco, scilicet a num. 88.

Observandum hic, alio modo, quam priores, circa divinitatem Christi errasse *Hermogenem*, *Praxeam*, *Sabellium*, *Noëtum*, horumque sequaces: hi enim substantialem quidem Incarnationem, secus ac priores fecisse ex eorum dogmate colligitur, professi; negabant Trinitatis mysterium, Deum unam tantum esse personam blasphemantes, quæ ut creatrix appellatur Pater, ut incarnata et patiens Filius, ut sanctificans Spiritus sanctus. Unde inferebant, incarnato et passo Filio, Patrem quoque ac Spiritum sanctum incarnatos fuisse et passos; unde erroris hujus socii a Græcis *Theopaschitæ*, *Patripaschitæ*, h. e. Deipassiani, Patripassiani nominati sunt. Erroris hujus patrociniū postea resumpsit palam *Petrus Cnapeus*, dictus Fullo, in vasor Antiochenæ sedis, et juratus hostis Chalcedonensis Synodi, teste NICEPHORO Lib. 15. Hist. c. 28. *Omnes illos, qui Deum crucifixum et passum esse non crederent, anathematis fulmine jaciens; atque ubi opinionem suam confirmavit, ter sancto Hymno (intellige Trisagion) accessionem istam, qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis, adjecit.* Quo nomine a Catholicis, ipsoque *Acacio* reprehensus, in Romana Synodo a FELICE Papa damnatus est.

6. Alteram classem *Phantasiastæ* constituunt, sic nuncupati, quod Christo non veram humanamque carnem, sed apparentem atque phantasticam tribuerent; proinde Deum non re et substantia, sed nuda specie et apparentia incarnatum esse; verbo: Christum revera natum non fuisse hominem, sed putative tantum, utque TERTULL. ait de Præscript. c. 44. in phantasmate. Horum primus parens fuit, qui omnium hæreticorum Patriarcha, *Simon Magus*; quem secuti *Saturninus*, Antiochiæ, quæ ad Daphen cognominari solet, natus; tum *Basilides*; gemella Simonis proles, quia ambo discipuli: quorum posterior ad magistri sui ineptias, majores adhuc nugæ addidit; Christum revera neutiquam passum fuisse, sed pro eo Simonem Cyrenæum: hunc, aiebat, cum Judæi Christi crucem illi imponerent, Jesus in suam

commutavit figuram, et ejus vicissim proprium induit, atque ita prope stans, nec oculis aspectabilis, Judæorum evasit et irrisit conatum. Idem præterea dogma ex Judæis amplexi fuere *Cerdo*, patria Syrus; *Marcion*, qui, TERTULL. teste, L. 4. cont. Marcion. c. 6. duos insuper Christos statuit, unum, qui *Tiberianis temporibus a Deo quondam ignoto revelatus sit in salutem omnium gentium, alium qui a Deo Creatore (mallo) in restitutionem Judaici status sit destinatus quandoque venturus*; *Manes*, sive *Manichæus*, juxta S. LEON. serm. 2. de Pent. c. b. *minister falsitatis diabolicæ*, cujus hæresis est, juxta S. BASIL. hom. 2. in Hexaëm. n. 4. *caries et putridum Ecclesiarum ulcus*. Item *Ophitæ*, qui præterea serpentem, a quo decepta est Eva, esse Christum dicebant; unde ipsis Ophitarum nomen adhæsit.

Huc e Græcis *Valentinus*, a quo Valentiniani, pertinet, hæresiarcha insignis. Ut cætera fanatici hominis deliria prætermittam, Christum blasphemabat ab uno ex Æonibus (nam Deos triginta ex Hesiodi theogonia statuit, quos Æonas nominabat) procreatum fuisse. Sed et Valentinum Christo corpus affinxisse cœleste et spirituale, historici tradunt; quod, sicut aqua per canalem, sic per Mariam transmarit, nihil inde vel accipiens, vel mutans.

Ex his perspicitur, hæreticos eos umbratilem duntaxat et apparentem Incarnationem credidisse; quod vera Christum carne spoliante, ei phantasticam tribuerint. Alio igitur modo circa humanitatem Christi errarunt *Apelliani*, sic dicti ab *Apelle*, Marcionis discipulo, qui veram carnem Christo concesserat, sed non sumptam a muliere, verum ab ipso Dei Filio ex quatuor elementis confectam. Deinde *Apollinaristæ*, quibus *Apollinaris* sophista, filius alterius itidem Apollinaris, cognomento Rhetoris, nomen dedit; quorum hæresin jam n. 3. retuli. Demum *Monothetæ*, sic græce nuncupati ab una voluntate, scilicet divina, quam solam in Christo admittebant. De his plura suo loco.

7. Ad tertiam denique classem spectant duæ ex omnibus, quæ Incarnationis dominicæ fidem adulterarunt, hæresibus maxime celebres, Nestoriana et Eutychiana, nomen trahentes a suis auctoribus. Prioris Nestorius Patriarcha Constantinop. parens fuit circa annum 427. sedente COELESTINO S. P. et THEODOSIO juniore Imperatore. Quod de Nestoriana hæresi hoc loco notasse sufficit, summa ejus fuit, quod, ut ait VIGILIUS L. 2. cont. Eutychem (Bibl. magna PP. t. 4. p. 501. C.) et cum eo Theologi, *duas inducendo naturas, duas putaret esse personas, et ob hoc arbitratus sit... duos Christos induci*, scilicet unum Filium Dei, alterum Filium hominis. Item: Nestorius, inquit ibid. VIGILIUS, *proprietaem attendendo naturarum, a persone excidit unione, et duos putavit Christos*. His, quod erat connexum, adstruxit impius dogmatista, ut B. Virginem negaret Θεοτόκον, *Deiparam*, sed potius Χριστοτόκον, *Christiparam* diceret. Imo, si causas spectemus, ob quas B. Virginem dici Deiparam noluerit, in sola vocabuli illius negatione tota impietatis Nestorianæ vis collecta perspicitur: velut tota Ariana perfidia in negatione vocis ὁμοούσιος, *consubstantialis*. Fons et caput impuri dogmatis fuit, quod conjunctionem duarum naturarum factam putaret sic, ut ante formatus fuerit homo integer, perfecte subsistens subsistentia propria, propriamque personam habens, qui deinde cum Verbo conjunctus

fuert, non unione hypostatica, physica, substantiali, sed morali, accidentali inhabitationis, unitatis affectus, amoris, operationis, dignitatis; sicque Christus etiam unum quid dici posset, sed eo pene modo, licet nobiliori, quo justis omnes et unum cum Deo, et filii Dei, et Dii dicuntur. Unde impura illa fluebant Nestorii placita, et alia referenda alibi. Nestoriani et Pelagiani dogmatis cognationem aliquam ostendit CASSIAN. L. 1. de Incarn. c. 3. itemque S. PROSPER in Epitaph. Pelag. et Nestorianæ hæreseon: scilicet, *Pelagius*, si illis fides est, Christum non vere et natura Deum, sed humano merito et præmii loco id consecutum putabat, ut Deus fieret.

Nestorianam hæresin circa finem seculi VIII. resuscitare visi sunt *Felix Urgelitanus*, tum *Elipandus Toletanus* Archiepiscopus, Christum, qua hominem, Filium Dei adoptivum asserentes, ac proinde in Christo Filios duos; ut ex L. Sacrosyllabo liquet, ubi: *Non duo Filii, alius Dei et alius hominis, ut, sicut illi (Felix et Elipandus) errando existimant, adoptivus sit hominis Filius, et sine adoptione Dei Filius*; duos vero in Christo Filios asserere, est ipsa Nestorii hæresis.

Eutyches, presbyter Constantinop. et archimandrita monasterii celeberrimi, ex male intellectis quibusdam CYRILLI sententiis, et hæresis Nestorianæ odio, in errorem Nestoriano extreme oppositum incidit circa annum 441. unionem quidem, ut S. LEO serm. 8. de Nativ. c. 5., in Christo duarum confessus naturarum, sed ipsa unionione id dixit effectum, ut ex duabus una remaneret. Nimirum negabat post unionem duas esse in Christo naturas integras; sed in ipso Incarnationis articulo utramque naturam affirmabat coaluisse in unam.

Ad tertiam hanc classem non immerito Lutheranos reduxeris, dum duo docent, e quibus sequitur, eos vel in Eutychianam vel Nestorianam hæresin impingere: primum est, carni Christi communicari attributa divinitatis, esse immensam, omnipotentem, etc. uti *Ubiquistæ*: alterum, unionem hypostaticam in illa communicatione attributorum consistere; si enim velint illa essentialiter naturæ humanæ tribui, jam hæc unum fiet cum divinitate; si vero accidentaliter tantum, jam distinctæ erunt personæ Dei et hominis.

8. His omnibus errorum monstris primo, et ante omnem disputationem, Catholicum dogma opponimus, quod Athanasianum symbolum, a tota adoptatum Ecclesia, in compendio et breviter æque, ac exacte tradit: *Est autem fides recta, ut credamus et confiteamur, quia Dominus noster Jesus Christus, Dei Filius, Deus et homo est. Deus est ex substantia Patris ante secula genitus; et homo est ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali et humana carne subsistens. Equalis Patri secundum divinitatem, minor Patre secundum humanitatem. Qui licet Deus sit et homo; non duo tamen, sed unus est Christus; unus autem non conversione divinitatis in carnem; sed assumptione humanitatis in Deum; unus omnino non confusione substantiæ; sed unitate personæ: nam sicut anima rationalis et caro unus est homo; ita Deus et homo unus est Christus.*

9. Unde a Theologis ad mentem hujus symboli, quod Scripturis sacris, Conciliis, et Patribus omnino est conforme, definitur Incarnatio: *Naturæ humanæ cum divina in una persona Verbi conjunctio*. Dicitur 1°. *conjunctio*, sive unio aut unitio, non moralis, vel accidentalis; sed vera, realis, physica, et substantialis; unde et eodem sensu a Patribus *unio naturalis* dicitur, h. e. ex eorum mente, physica. Porro hæc unio dicitur, et est *personalis* et *hypostatica*; quia ex unione Verbi et naturæ humanæ una persona constituitur; et hoc est, quod alii aliis tantum verbis exprimere volunt, Incarnationem esse assumptionem naturæ humanæ *in unitatem personæ; vel in unam Verbi hypostasin*.

Dicitur 2°. *naturæ humanæ*, h. e. complexi tantum ex corpore et anima rationali inter se unitis, sine subsistentia humana propria et personalitate; non enim natura illa humana individualis assumpta subsistens subsistentia propria ante fuit, quam assumeretur a Verbo, sed producta simul et assumpta, impediante et supplente Verbo humanam subsistentiam et personalitatem; ita ut natura utraque, divina et humana, subsistat *in una persona Verbi*; sicque non duo sint Christi, sed unus.

Dicitur 3°. *in una persona Verbi*; Incarnatio enim, licet *quoad efficientiam* communis sit personis divinis tribus, cum sit opus ad extra, quod, ut alia opera ad extra, pro ratione efficiendi habet divinam potentiam, quæ, utpote prædicatum absolutum, tribus personis communis est; *terminative* tamen propria solius Verbi est; hoc enim unitur humanitati immediate, non ratione formali divinæ naturæ, quæ quid absolutum et commune est, sed personalitatis Filii, sive Filiationis, quæ est prædicatum relativum solius Filii; cum vero, quæ conveniunt prædicato relativo unius personæ proprio, non sint communia personis aliis; hinc Incarnatio propria solius Verbi est, non communis Trinitati.

Ex his elucet hujus sublimitas mysterii, quod deinceps tum exponemus, tum contra multiplices illius hostes vindicabimus, ordine Dissertationum, quem earum index exhibet.

